Fig. 1. Kirken set fra syd. NE fot. 1985. - *The church seen from the south.*

MESING KIRKE

HJELMSLEV HERRED

Efter reformationen har kirken formentlig tilhørt kongen, hvilket dog først kan dokumenteres 1666.[1] 1. juli 1699 skødede han den til ekvipagemester Claus Güntelberg, der et par dage efter solgte den videre til Anders Wendelboe i Århus.[2] 1701[3] afhændede denne Mesing (og Adslev) kirker til sognepræsten i nabosognene Ormslev-Kolt, Mads Trane, der allerede 1703[4] solgte Mesing kirke til kapellanen i Skanderborg-Skanderup-Stilling, Anders Knudsen Tonstrup. 1711[5] afhændede denne kirken til amtmanden i Skanderborg, etatsråd Jørgen Grabow, som 1723 solgte den tilbage til kronen, der lagde den under Skanderborg rytterdistrikt.[6] Ved auktionen over distriktets gods og kirker 1767 erhvervedes Mesing kirke af amtsfuldmægtig Hans Lauritsen,[7] der 1778 overdrog den til sogneboerne.[8] Kirken overgik til selveje 1. januar 1910.

I hvert fald siden sidste halvdel af 1500rne[9] har Mesing sogn været *anneks* til Adslev (jfr. tprædikestol) og siden 1967 til Veng.

1615[10] betaltes for to *(tigger)tegn* »som er givet stakler i sognet«.

Kirken ligger centralt i sognet, et par hundrede meter fra den mellemstore landsby. Den er rejst nær toppen af et bakkehæld, der skråner syd-over i det højtliggende, jævnt kuperede landskab på nordsiden af Illerup ådal. Som nabo i sin noget isolerede beliggenhed havde kirken Anneksgården (fig. 33), der bygningsmæssigt i dag er helt ændret og hedder Marielund, men har bevaret sin direkte adgang til kirkegården.

Den nærmest kvadratiske *kirkegård,* der 1915-16 er udvidet med ca. ti meter mod syd i hele sin udstrækning, *hegnes* på alle fire sider af græskronet stengærde. På en stor sten midtvejs i syddigets yderside er indhugget årstallet 1916. Ringmuren nævnes første gang 1617,[10] da tre favne var skredet ned og skulle lægges op. Siden er diget udbedret adskillige gange; 1825[11] måtte synet bemærke, at »ingen kreaturer, hverken

store eller små, må græsse på kirkegården«. En generel omsætning, der strakte sig over fem år, fandt sted først i 1850erne,[12] da synet havde fundet digets tilstand elendig.

Der er tre *indgange:* Indkørsler vestligt i syd og nordligt i øst samt en fodgængerlåge i vest. Hovedadgangen, »Opført af Edel og Ole Lund Mjesinggaard 1930«,[13] er en muret, hvidkalket og teglhængt portal i syd, ud for bygaden, tegnet af Viggo Norn. I den rundbuede gennemkørsel er ophængt to sortmalede jerntremmefløje. En simpel køreadgang med to rødlige stakitfløje på jernstolper er anlagt nordligt i østdiget. Den nævnte fodgængerlåge til naboejendommen sidder sydligt i vestsiden og er en stakitfløj ophængt mellem granitstolper, hvor årstallet 1836 er indhugget. 1744-45[14] nævnes »portmuren«, og 1852[12] skulle indkørselsporten fornyes. Beskrivelsen i synsprotokollen 1862 siger blot, at der var port i syd og låge i vest. Forud for opførelsen af det eksisterende porthus, var der »en simpel låge«, der sad nogle meter østligere.

Bygninger m.v. på kirkegården. Et teglhængt, hvidkalket ligkapel, der på bagsiden indeholder toilet og fyrrum, er 1967, efter tegning af Strange Nielsen, Skanderborg, rejst ved kirkegårdens sydvestre hjørne inden for hovedportalen. Dets betydeligt mindre forgænger lå omtrent på samme sted og var opført 1904.[12] Et areal på kirkegårdens østside erhvervedes 1945 med henblik på fremtidig udvidelse, og her er lagt redskabsskur og affaldskule uden for den ovennævnte køreport. Ældre, statelige løn og elm, der står langs digets inderside, kanter kirkegården undtagen i syd, hvor træerne fældedes i forbindelse med udvidelsen.[12] Et par stynede linde foran våbenhuset er fjernet siden 1971.

Fig. 2. Kirken set fra nordøst. NE fot. 1985. - *The church seen from the north-east.*

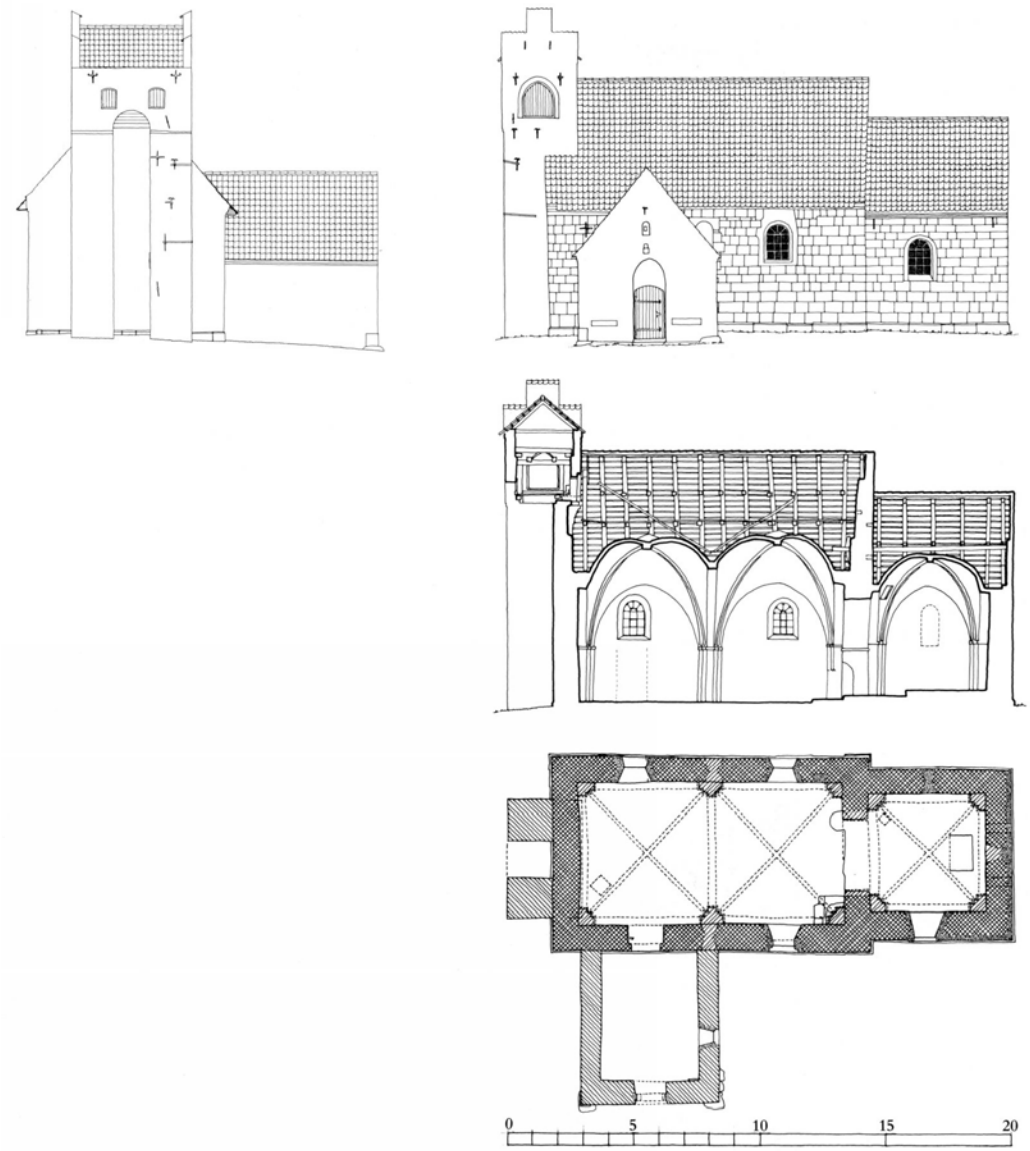

Fig. 3. Opstalter, snit og plan 1:300. Opmålt af Lars Bock, Bendt Longmose Jakobsen og Ole Nielsen, Arkitektskolen i Århus 1978, der også har tegnet opstalten af kirkens vestside. De øvrige ved KdeFL 1988 med enkelte supplementer. Sydsidens kvadre er skitsemæssigt angivet. - *Elevations, section and ground-plan of the church.*

En *pikstensbro* omkring kirken er måske identisk med den, synet krævede 1906.[15]

†*Gabestok,* se s. 3128.

BYGNING

Kirken består af kor og skib fra omkring år 1200, hvortil der ved middelalderens slutning er føjet et våbenhus foran syddøren og et tårn ved vestgavlen. I samme periode blev der i kor og skib indbygget hvælv. Orienteringen har en mindre afvigelse mod nord.[16]

De oprindelige afsnit, det indvendigt kvadratiske kor og skibet, hvis længde er omtrent det dobbelte af bredden, hører hjemme blandt de små kirker og svarer i størrelse og proportio-

nering f.eks. til nabokirken i Stilling (s. 2948). Murene er rejst af omhyggeligt tildannede *granitkvadre* på skråkantsokkel, og på begge bygningens sider er skiftegangen gennemløbende mellem kor og skib på facadernes nedre halvdele. På nordsiden er højderne af de seks første skifter over soklen: 45, 42, 39, 35, 34 og 34 cm. Bagmurene er sat med marksten, ligeledes skibets nogenlunde bevarede taggavle. Navnlig i den østre indgår *frådsten,* delvis som kvadre med puds, hvorfor de må antages at være genanvendte. Dør- og vinduesåbningerne er kvadersatte på indersiden, hvor vinduerne overdækkes med rektangulære overliggere.

Døre og vinduer. Begge portaler er i behold, nordre tilmuret, søndre i brug. Norddøren, der ses på begge sider af muren, er rektangulær og måler i facaden 204 cm fra trinoverkant til undersiden af den vandrette overligger; bredden er her 103 cm. På indersiden, hvor overliggeren er fjernet, er bredden 130 cm.

Syddøren udmærker sig ved at være lidt større i målene og ved et reliefsmykket tympanon. Den rektangulære åbning er udvendig 217 x 117, indvendig 226 x 142 cm; i siderne er tilmurede huller for stængebom. *Tympanon* (fig. 6) af rødbrun granit, 70 x 145 cm, er inden for en glat ramme smykket med en trælignende vækst, der flankeres af to dyr.[17] Træet står i feltets midte og spænder ud mellem den vandrette bundramme og buens top. Hvert dyr gør front mod træet og løfter sin ene forpote op imod dets stamme, mens tungen slikker kronen. Et par skud ved træets fod, dets grene og dyrenes haler afsluttes med enkle, spydbladlignende former. Der er kun få indristninger i relieffet, som har en udtalt flad karakter. Ved sit motiv, to løver, der kærtegner livstræet, er det beslægtet med adskillige i nabolaget, navnlig Blegind (s. 3044) og Stilling (s. 2946). 1887[12] blev tympanon renset for kalk, efter at det var gjort synligt ved hævning af våbenhusets loft.

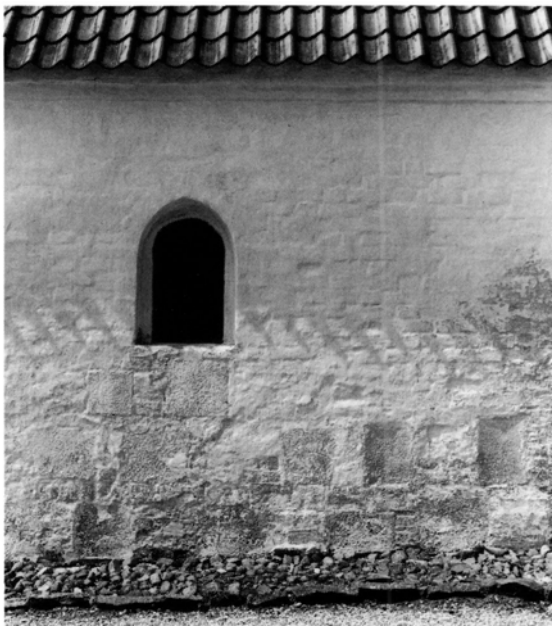

Fig. 4. Udsnit af våbenhusets østfacade med indmurede kvadre fra et af korbuens stik (s. 3127). Ole Nielsen fot. 1979. - *Detail of the east facade of the porch with embedded ashlars from the voussoirs of the chancel arch.*

Vinduerne har oprindelig været fordelt med tre i koret og fire i skibet; herafer bevaret korets østvindue indvendigt, korets nordvindue og to i skibet. Alle er udført med rektangulære overliggere og står nu tilmurede. Skibets blændedes ved overhvælvningen; korets nordvindue, der på begge sider måler 160 x 70 cm, blev lukket i 1880erne.[12] Vinduesåbningen midt på skibets nordside er 180 x 72 cm. Ved tårnet henligger tre rektangulære overliggere, hvoraf den ene, ligesom en af dem, der er på plads i murværket, har indhuggede hjørner foroven af hensyn til indpasning i skiftegangen; disse overliggeres åbningsbredde er 63, 66 og 67 cm.

I det *indre* har loftsbjælkerne ligget på murkronen, i alle tilfælde i skibet. Koråbningen har været kvadersat med profilerede *kragbånd* (jfr. nedenfor).

Ændringer og tilføjelser. I generationerne før reformationen blev kirken underkastet en om- og udbygning, der afgørende ændrede dens karakter såvel inde som ude. Både i kor og skib indbyggedes hvælv, triumfbuen udvidedes, og der blev tilføjet våbenhus og tårn. Udover den omstændighed, at triumfbuens liturgisk bestemte udvidelse, der kan være samtidig med overhvælvningen (jfr. †kalkmalerier), er gået forud for våbenhusets opførelse, kan rækkefølgen af de nævnte byggearbejder ikke fastslås.

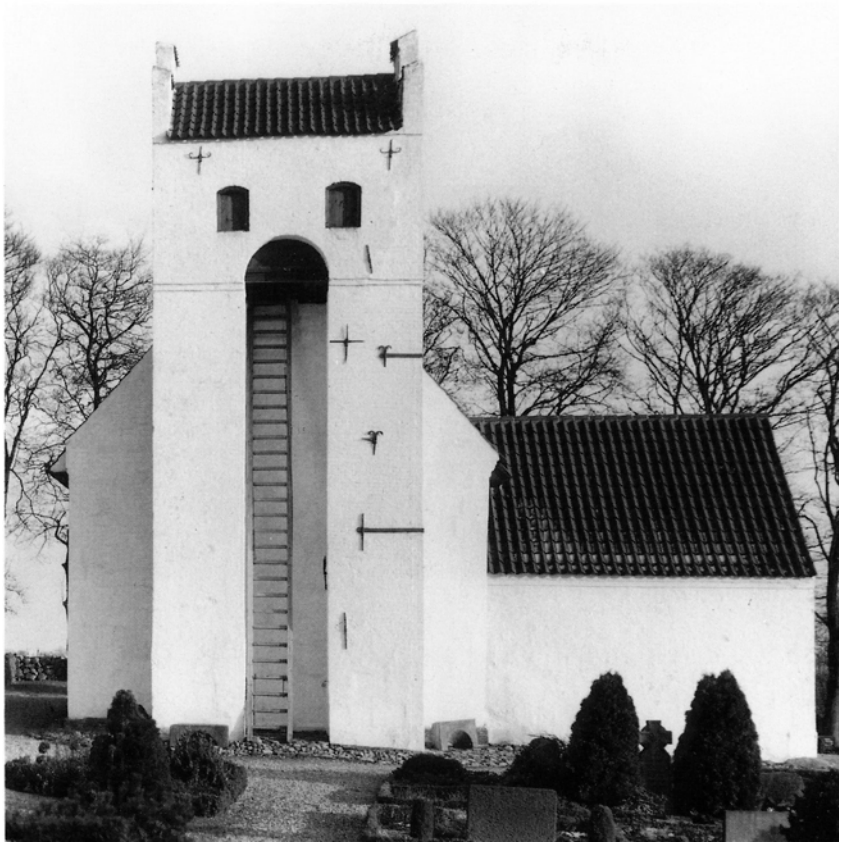

Fig. 5. Kirken set fra vest. Ole Nielsen fot. 1979. - *The church seen from the west.*

Hvælvene, der i skibet må være indbygget ved midten af 1400rne (jfr. nedenfor), er ens og opmuret på den i Århus stift mest sædvanlige måde; de udgør ét fag i koret og to i skibet; navnlig skibets er temmelig kuplede. Alle er udført med falsede hjørne- og vægpiller, der bærer den helsten brede gjordbue, skjoldbuerne og de retkantede halvstensribber. Vederlag markeres ved et fremkraget normalskifte. I korets vestkappe sidder en *lem,* og en, nu tilmuret, ses i vestkappen i skibets vestre fag.

Udformningen af de nedre dele af skibets østre hjørnepiller godtgør, at der her eksisterede †*sidealterborde* (s. 3134), da hvælvbyggeriet fandt sted; rester af det søndre er synlige (jfr. fig. 27). Som et led i kirkens indre modernisering blev *triumfbuen* udvidet og opmuret med munkesten, hvor vederlag i den spidsbuede åbning angives med et udkraget, afrundet skifte.

Ved opførelsen af det ret store *våbenhus,* der indtil 1887 havde styrtrumsloft, er genanvendt de granitkvadre, hvormed vangerne og stikkene i den oprindelige koråbning var sat. Facaderne består i øvrigt af munkesten i et forbandt med mange kopper, mens der til bagmurene fortrinsvis er anvendt marksten. Østre langsides falsgesims kan være oprindelig.

Det nævnte granitmateriales herkomst røbes dels af tre smigsten fra et af koråbningens stik, der nu vender den hulede side frem (fig. 4), dels af de to kragbånd, et på hver side af døråbningen. På grund af overkalkning er det ikke muligt at konstatere hverken kragbåndenes størrelse eller deres profilering, udover at de er omkring 30 cm høje og 115 cm lange (triumfmuren er 101 cm tyk). Stenene er (foroven i oprindelig stilling?) dekoreret med to hulstave, adskilt ved vulst, (forneden?) med en enkelt hulstav; denne

Fig. 6. Syddørens tympanon (s. 3126). NE fot. 1985. - *Tympanum over the south door.*

synes ved den ene kortside, som ramme, at være forbundet med den modsatte profilerings indre hulstav.

Fig. 7. Solur fra 1756 på våbenhusets gavl (s. 3132). NE fot. 1985. - *Sundial 1156.*

Våbenhusets døråbning, der udvidedes 1920[15] med 12 tommer (ca. 30 cm = 2 x en halv sten) i bredden og ni foroven, sidder i et spidsbuet spejl; en rest af indersidens halvstensstik røber, at det oprindelige dørhul var fladbuet.[18] Den glatte taggavl og vestsidens gesims er ommuret 1756-57[14] efter stormskade et par år før (jfr. soluret, fig. 7 og s. 3132). I østsiden er et vindue, hvis ydre fals formentlig er oprindelig, mens hullet er udvidet 1860 og 1883.[12]

Våbenhuset nævnes første gang 1617[10] i anledning af en reparation på mur og tag. 1863 ønskede synet »den gamle trappe« og sandkassen fjernet og gulvet efterrepareret med mursten. 1887 hævedes loftet knap en meter, hvorefter overvæggene øjensynlig er blevet nymurede.[12] I eller ved våbenhuset har der vist været en †*gabestok.*[19]

Tårnet er af den såkaldte stylteform, dvs. bygningen har en åben arkade i vest, hvilket er en tårntype, der er udbredt i Århus stift (jfr. f.eks. nabokirkerne i Skanderup (s. 2888), Stilling (s. 2948) og Blegind (s. 3046)). Tårnet er opført af munkesten under anvendelse af en del granitkvadre, som utvivlsomt hidrører fra øvre del af skibets vestgavl, der blev nedrevet i forbindelse

Fig. 8. Detaljer fra tagværket. Samlingerne mellem hanebånd og spær i skibets syvende fag, set fra vest (s. 3132). Ole Nielsen fot. 1979. - *Details of the roof construction. The joining of collar beams and rafters in the seventh bay over the nave.*

Fig. 9. Udsnit af murkronen, murremmene og tagværksfoden i skibets nordside, set fra øst. Til venstre lille parti af hvælvet (s. 3132). Ole Nielsen fot. 1979. - *Detail of the crown of the wall, wall piates, and lower roof structure on the north side of the nave.*

Fig. 10. Indre, set mod øst. NE fot. 1985. - *Interior to the east.*

med tårnbyggeriet. Et par murede piller bærer klokkekammeret, som er svagt udkraget i øst og vest. Antagelig i ønsket om at få plads til et lille glamhul i østsiden, uden at gøre tårnet for højt, er det forskudt mod syd i forhold til midten af skibets gavl.

Klokkehuset, der i vest hviler på murbuen mellem de to piller og i øst er stillet oven på skibets vestmur, har i sine nord- og sydvendte gavle et efter omstændighederne meget stort, falset og spidsbuet glamhul; i vestsiden er to små, fladbuede lydåbninger, og som nævnt er der blevet plads til et i østsiden. Mens sydgavlens murværk er helt fornyet, synes nordgavlen uændret med sine tre brynede kamtakker og en central cirkelblænding. Ved en falset og fladbuet, 58 cm bred og oprindelig godt 70 cm høj åbning i østmuren står klokkerummet i forbindelse med skibets loft.

Formentlig samhørende med tårnet blev der i hvert fald på skibets vestre gavl opmuret kamtakker, der nævnes 1756-57,[14] da tre af dem i en storm blæste ned og beskadigede våbenhuset. Desuden bemærkes murede, profilerede gesimskonsoller ved begge skibets gavle.

Tårnet omtales første gang 1617,[10] da murværk på vestsiden og taget blev repareret; samtidig indlagdes ankre. Efter synsudsættelse 1734[20] blev 1745[21] hele sydøsthjørnet fornyet og murværket bundet sammen med ankre; 1880[12] blev sydfacaden atter ommuret med nye sten. Ældre fotografier viser tårnet med åbne bomhuller.

Fig. 11. Indre, set mod vest. NE fot. 1985. - *Interior to the west.*

Øvrig vedligeholdelse efter reformationen. Det er kun mindre reparationer og udbedringer, som i tidens løb er foretaget ved kirken. Korets østgavl har været et af bygningens svage steder; 1685-86[22] blev den istandsat, 1859 skulle der indsættes et jernanker (jfr. den store ankerbjælke til skibets østgavl, fig. 3), og efter synets ønske 1883 blev gavlmurens kvaderskal omsat tillige med sydsiden fra hjørnet til vinduet.[12] 1744-45[14] blev bl.a. et parti af skibets sydfacade omsat af den lokale murmester Lars Nielsen.[23] 1863[12] ønskede synet brudt en gennemgang i triumfmurens taggavl.

Gulvet nævnes første gang 1619,[10] da det var sunket og skulle lægges om. Synet 1736[24] konstaterede, at der var sænkninger over begravelserne i koret, og 1813[25] fandt man korgulvet råddent. Beskrivelsen 1862 i synsprotokollen siger, at alle gulve var af mursten. De eksisterende gulve af sorte og hvide cementfliser er nedlagt efter synets ønske 1906 og 1907,[26] mens stolestaderne fik (nyt?) bræddegulv 1926-27.[15]

Vinduerne nævnes første gang 1813,[25] da koret behøvede nye, 1822[11] gjaldt det vinduet »lige for døren«. 1853[12] ønskede synet et nyt og større vindue i korets sydside »i lighed med det, der for nogle år siden indsattes i skibet«. Ifølge beskrivelsen 1862 var der to vinduer i koret og to i skibet, der alle var blyindfattede og »runde foroven«; i skibet var der desuden et firkantet. 1868 etableredes det eksisterende, østre vindue i skibets nordside, og med det som model omdanne-

des i løbet af 1880erne de øvrige til deres nuværende størrelse og form.[12] Samtidig blændedes det lille vindue i korets nordside.

Tagene synes fra den første omtale 1617 at have været teglhængte;[27] senest fornyet 1972. Når det i forbindelse med en større reparation 1745[14] siges, at der på skibets nordside lå »dobbelte sten«, har det formentlig været hulsten, de såkaldte munke og nonner; benævnt »det gamle stentag« 1828,[11] da lægterne var forrådnede. Hvad *tagværkerne* angår, er korets helt fornyet 1862[12] og tårnets 1950, begge i fyr. Skibets og våbenhusets tagstole er derimod middelalderlige og af egetræ, senest istandsat 1972; våbenhusets er utvivlsomt det oprindelige, hvor kun enkelte tømmerstykker er skiftet ud.

Skibets tagværk består af 12 fag, der er samlede på vestsiden og nummereret på samme side fra vest mod øst (fig. 8 og 9). Spærdimensionen er omkring 20 x 20 cm, mens spærskoene måler ikke mindre end ca. 25 x 25 cm og kan dateres til årene efter 1440,[28] hvilket må være tidspunktet for hvælvenes indbygning.

Opvarmning blev indført 1885[12] med en kakkelovn, der var opstillet i skibets vestende og tilsluttet en skorsten, indhugget i gavlen, hvor piben over tagryggen skød op på tårnets østside. Ovnen blev udskiftet 1919 og 1934[15] afløst af kalorifer. Varmeanlægget fornyet 1967, da der indrettedes fyrrum i ligkapellet. Elektricitet indlagt 1938.

I dag står kor og skib overvejende i blank mur med ryggede cementfuger på korets østgavl. Adskilllige partier er hvidtede, det gælder således skibets vestgavl og korets falsgesimser, der antagelig er samtidige med tagstolens udskiftning 1862. Tårn og våbenhus er hvidkalkede, og alle afsnit er hængt med vingetegl. Der er brune sugfjæl på skibet. Vinduernes jernrammer og facadernes murankre er røde. Indvendig er væggene hvidkalkede, og våbenhusets helt nye træloft af ludbehandlede brædder ligger på synlige, gråmalede bjælker. Gulvene i kor og skib har sorte og hvide cementfliser, der dækkes af et karrygult gulvtæppe. I stolestaderne er bræddegulv, og i våbenhuset ligger gule mursten i siksak mønster på fladen.

Soluret (fig. 7) fra 1756 over våbenhusdøren er af sandsten, men svarer ellers til det i Hørning (s. 3081). Foroven på den nedre tavle står med skriveskrift »IL(?)SW«. Skyggegiveren mangler. Tavlen er sat op, mens kirken hørte under Skanderborg rytterdistrikt, antagelig i forbindelse med den ovennævnte reparation af våbenhuset.

†KALKMALERIER

Ved indretningen af nyt varmeanlæg 1966 fremkom enkelte rester af kalkmalede dekorationer og tegninger, der imidlertid atter overkalkedes.

Ældre end hvælvslagningen (jfr. s. 3127 og ovenfor), men i øvrigt vanskeligt daterbar, var et ca. 65 cm bredt, *tegnet bånd* (fig. 13), der ca. 170 cm over gulvniveau og i en længde af ca. 4 m strakte sig på *skibets sydvæg* over begge fag. Båndets vandrette rammelinier var grå, ligesom dets tværstreger, der buede let fra hver side hen mod en vandret, rødtegnet midterlinie. Enkelte rødtegnede linier dannede vinkler mod nogle af tværstregerne. Inde i østfagets bånd iagttoges et gråt, vestvendt dyr, neden under båndet to rødmalede dyr vendt mod hinanden (fig. 32). På *nordvæggen i skibets vestfag* fandtes et skitsemæssigt udført *bånd* (fig. 12) med grå halvcirkler i flere rækker og overskærende hinanden.

I alt fem *indvielseskors,* af to forskellige typer, blev iagttaget. På *korets nordvæg,* med midtpunkt ca. 200 cm over gulvniveau, var to, formodentlig ens kors (fig. 14), henholdsvis 25 x 22 og 26 x 20 cm, malet på hver side af det oprindelige vindue. På *nordvæggen i hvert af skibets fag,* henholdsvis med midtpunkt 183 og 160 cm over gulvniveau, var et rødt, konturtegnet cirkelkors (jfr. fig. 12), begge 33 cm i tvm. På skibets *vestvæg,* 186 cm over gulvniveau, fandtes et kors, 25 cm i tvm., malet 130 cm syd for hjørnepillens søndre kant.

Fra *o. 1500* stammede rester af en dekoration (fig. 31) svarende til egnens øvrige (jfr. bl.a. Skanderup s. 2903). Ved *korbuens vederlag* var der både i nord og syd et bånd med grå, stregtegnede sparrer over og under vederlagsvulsten,

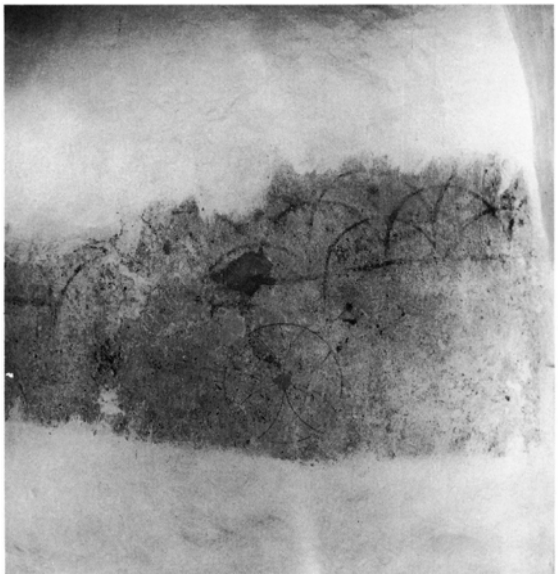

Fig. 12. Kalkmalet †dekoration og indvielseskors på skibets nordvæg i vestfaget (s. 3132). Erik Skov fot. 1967. - *Mural †decoration and consecratory cross on the north wall of the nave, west bay.*

Fig. 13. Kalkmalet †frise og herunder to dyr (jfr. fig. 32), på skibets sydvæg (s. 3132). Erik Skov fot. 1967. - *Mural painting of a †frieze, beneath it two animals, on the south wall of the nave.*

der havde samme, men modvendte dekoration i rødt. På *triumfvæggen* -langs åbningen sås en rødbrun ranke med grå fembladsblomster. Denne dekoration var senere overhvidtet, hvorefter der var malet en ny, lignende ranke med rødt og med mere spredte blomster.

INVENTAR

Oversigt. Ældst blandt inventaret er som vanligt døbefonten, der har løvefigurer, som afviger noget fra egnens øvrige. Baldakinaltertavlen fra 1590erne repræsenterer en art overgangsform mellem to typer, hvor de ældre tavlers katekismusindskrifter er ved at vige for de yngres malerier. Prædikestolen, fra 1613, er måske skænket af en i øvrigt ukendt Rasmus Jensen, hvis navn står på stolen. Den ældre prædikestol blev 1616 opstillet i hovedkirken Adslev (s. 3118). Alterkalken fra 1684 bærer både våbener og indskrift for giverne, en overførster og hans hustru, som dermed sikrede sig begravelsesplads i kirken. Stoleværket, der er udskiftet flere gange i tidens løb, har ifølge regnskaberne omfattet både en flytbar tbrudestol (1687) og en †lukket stol, som kirkens murermester har ladet udføre til sig selv 1741. En klokke, støbt 1591 af Jens Asmus smed, blev omstøbt 1928.

Alterbord, muret af munkesten og overkalket; nu kun synligt på bagsiden. Antagelig ommuret o. 1956, idet de nuværende mål ikke er overensstemmende med de i synsprotokollen 1862 opgivne (her sat i parentes): Nu ca. 89 cm højt

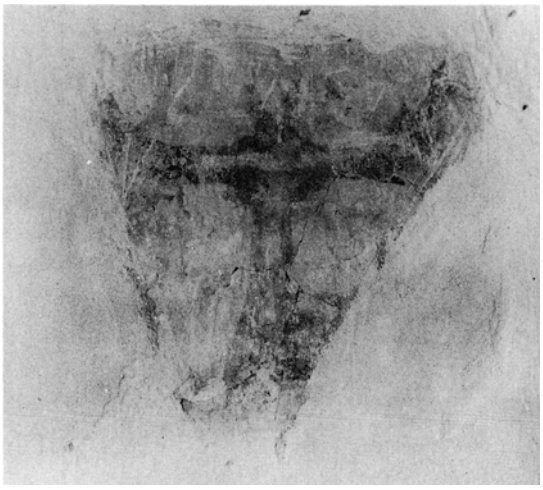

Fig. 14. Kalkmalet †indvielseskors på korets nordvæg (s. 3132). Erik Skov fot. 1967. - *Mural painting of a †consecratory cross on the north wall of the chancel.*

Fig. 15. Indre, set mod øst. H. A. Kjær fot. 1897. - *Interior to the east 1897.*

(112 cm), ca. 145 cm bredt (181 cm) og ca. 100 cm dybt (75 cm).

† *Sidealterborde,* se s. 3127 og 3141.

Alterbordspanel, o. 1956, med rektangulære fyldinger; gråmalet i to nuancer.

†*Alterklæder.* 1618 blev en messesærk omsyet til alterklæde. 1632 stjal en stortyv, der hjemsøgte mange jyske kirker,[29] både et alterklæde og en bog. Klædet solgte han senere i Ommestrup (Mørke sogn) for noget mad, bogen til Rasmus Jensens kvinde i Elle i Skiæring. 1742/43 betaltes 17 rdl. og 64 sk. for et nyt alterklæde, der allerede 1766/67 udskiftedes med et andet af rødt plys med sølvgaloner.[14] 1808[25] karakteriseredes det som »noget ormædt« og erstattedes derfor 1819[11] af et nyt, der 1845[12] måtte istandsættes. 1862[15] var nylig erhvervet et rødt klæde af bomuldsfløjl med sølvkors; 1887[12] farvedes tøjet højrødt. 1895 ønskedes et andet, der dog ikke synes anskaffet før 1909.[15]

Altertavlen (fig. 16), fra 1590erne, er af katekismustype med baldakin og beslægtet med tavlerne i Harlev (s. 2018) og Framlev (s. 2046) i det tilstødende herred. I topfeltet er dydemalerier fra o. 1800, i midtfeltet har et lærredsmaleri af Kristus på korset 1870 afløst et oprindeligt maleri, med samme motiv, der nu er ophængt på skibets sydvæg.

Tavlen, hvis rammeværk er af eg, fyldingerne af fyr, har et predellaagtigt fodstykke med rektangulære fyldinger, der muligvis i nyere tid er skråt afskåret for hver ende. Det tredelte storstykke, rejst ved fodstykkets bagkant, har ligesom Harlev-tavlen været underdelt af tre tvillingarkader båret af riflede pilastre med profilkapitæler; i sviklerne er der hvirvelrosetter. Den forholdsvis høje frise har seks fyldinger i profilrammer, adskilt af glatte rammestykker, hvorover kronlistens profiler forkrøpper sig. Baldakinen herover støttes ved forkanten til hver side af toleddede, flade, riflede søjler, hvis nedre profilkapitæler sidder i højde med arkadefelternes overkant; de øvre søjler har forenklede, joniske kapitæler. Altertavlen adskiller sig fra de oven-

Fig. 16. Altertavle fra 1590erne. Dydemalerier i topfeltet fra o. 1800 samt Korsfæstelsesmaleri fra 1870 (s. 3134). NE fot. 1985. - *Altar-piece from the 1590s. Paintings of virtues in the top panel from c. 1800, and a painting (1870) of the Crucifixion.*

for nævnte ved over kronlisten at have et lavt, firdelt fodstykke for topfeltet. Yderst er anbragt riflede småsøjler bærende drejede kugler. Det store, tredelte topstykke er prydet af enkelte arkader, der har tunget bueunderkant og skårne rosetter i buesviklerne. Det krones af profileret trekantgavl, der på top og ved fod har småsøjler med kugler svarende til de førnævnte. De riflede kugler, der er placeret på frisefremspringene under baldakinen, er udført 1926.[30]

Fig. 17. Maleri af »Troen«, fra altertavlens topfelt, jfr. fig. 16 (s. 3137). NE fot. 1985. - *Painting of »Faith« on the top panel of the altar-piece (cf. fig. 16).*

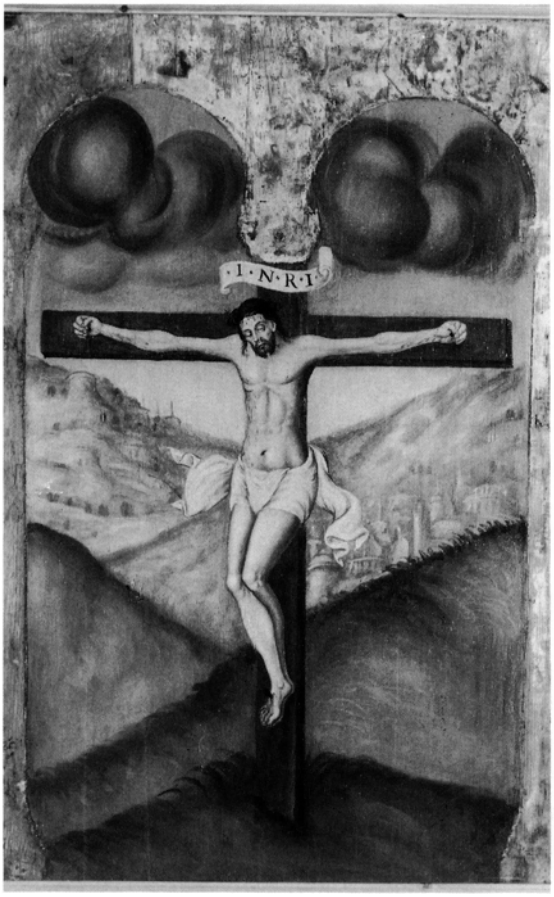

Fig. 18. Altertavlens maleri af Kristus på korset, fra midtfeltet, jfr. fig. 16, nu ophængt på skibets nordvæg (s. 3136). NE fot. 1985. - *Painting of Christ on the Cross on the central panel of the altar-piece, cffig. 16, now hanging on the north wall of the nave.*

Tavlen står med en staffering fra 1926,[31] der formodentlig blot er en udbedring af den foregående fra 1870.[32] Rammeværket er mørkebrunt, med sorte profillister samt sort baggrund i top- og sidefelter, sidstnævnte med nadverordene med gylden antikva. Pilastre og friseprofillister grønne, enkelte lister samt kugler gyldne. Den brunmalede baldakin har et sortkontureret buemønster. Topfeltet er blåt, med Treenighedssymbolet Guds øje i hvid trekant hvorfra gyldne stråler. Den oprindelige staffering, der var udført direkte på træet, har tilsyneladende været domineret af mønjerødt, der er konstateret på rammeværk og i frisefyldinger. Deres ramme har stået hvide og grønne ligesom flere lister, der har været suppleret med cinnoberrødt. Pilastrene har været grønne med røde kannelurer, baldakinfelterne blåmarmoreret og adskilt af lysblå lister. I sidefelterne har på sort bund stået gyldne frakturindskrifter, nadverindstiftelsesordene.[33]

Midtfeltets oprindelige *maleri* (fig. 18), 70 x 45 cm, udført i temperafarver på træet, har været indrammet af en skåret tvillingarkade i lighed med sidefelternes, men fjernet 1870, da pladen[34] blev anvendt som bagklædning for det nye maleri. Motivet er Kristus på korset. Kristi skikkelse er lys, gullighvid, med brunligt tegnede konturer, hår og skæg brunt, lændeklædet hvidt; blodstænk ses fra alle sår. Det brune korstræ er rejst i et grønt, bakket landskab. I baggrundens gråbrune bjerglandskab anes byer. På

den svagt rødlige himmel, der toner over i lysblåt, hænger mørke kugleskyer. Efter en istandsættelse 1980 er maleriet ophængt i ny ramme på skibets sydvæg.

I arkadefelterne i altertavlens topfelt er o. 1800 malet de tre kvindelige *dyder*: Troen (fig. 17), med kalk og kors, Håbet, med hænderne samlet foran brystet og Kærligheden, med to børn. De er alle iført lette gevandter, henholdsvis i beige, gulbrunt og rødt og står med nøgne fødder i grønt græs på sort baggrund.

I tavlens midtfelt er, som ovenfor nævnt, 1870 indsat et *oliemaleri* på lærred, 77,5 x 58 cm, med den korsfæstede Kristus,[35] ifølge blyantpåskrift på blændramme: »Malet 1870 af H. C. Aarup i Skanderborg«.[36]

Altersølv. Alterkalk og *disk,* ifølge indskrift skænket 1684 af Petter Zeibiegh og hustru mod at få et »lejersted« i kirken,[37] og udført af Bartholomæus Jacobsen Stur, Århus. Den 19 cm høje *kalk* (fig. 19) har ottetunget fodplade, hvorpå mesterstemplet (Bøje II, nr. 5847 eller -48). Standkantens »renæssanceornament«, rude mellem dobbeltstreger, genfindes på flere af mesterens øvrige kalke (jfr. Malling s. 2322). På fodens overside er langs tungekantens konturlinie graveret en indskrift med kursiv: »Sal: Petter Zeibiegh Ober Forster og Sal: F: Margaretha Von Gabbels Hafver Forært Den Kalk og Desch till Messing(!) Kierke. Ao: 1684.« De ottekantede skaftled har små profilstave ved overgangen til de øvrige led. Knoppen har spidse, glatte tunger på over- og undersiden samt otte fremspringende rudebosser, der på forsiden har graverede, store skønskriftsbogstaver: »IESVS NRI« (for Nazarenus Rex Iudaeorum, fra Nazareth, jødernes konge). Det glatte bæger, der 1888[12] er blevet forhøjet med 2 cm,[38] bærer givernes to graverede borgerlige våbener (fig. 20), ledsaget af deres initialer: »PZ« og »MG«. Overførsterens mærke er tre planter på græstue, hjelmtegnet en halv hjort med gevir, mellem vesselhorn, hustruens tre blomster på græstue, hjelmtegnet to togrenede gafler stukket gennem en krone.

Den tilhørende *disk* (jfr. kalkens indskrift), 12,8 cm i tvm., glat og flad, med konturlinie og

Fig. 19. Alterkalk, skænket 1684 af overførster Petter Zeibiegh og hustru og udført af Bartholomæus Jacobsen Stur, Århus (s. 3137). NE fot. 1985. - *Chalice, donated 1684 by forester in chief Petter Zeibiegh and his wife, made by Bartholomæus Jacobsen Stur, Århus.*

Fig. 20. Alterkalkens våbener, 1684, for giverne, overførster Petter Zeibiegh og hustru, Margaretha von Gabbel, jfr. fig. 19 (s. 3137). NE fot. 1985. - *The chalice's coats of arms, 1684, for the donors, forester in chief Petter Zeibiegh and his wife, Margaretha von Gabbel.*

Fig. 21. Alterstager, o. 1600-25 (s. 3138). NE fot. 1985. - *Altar candlesticks from c. 1600-25.*

på fanen graveret cirkelkors, på skraveret baggrund.

Et †*futteral* til kalk og disk blev købt 1751/52.[14]

†*Kalk* og †*disk* af tin, nævnt 1681/82.[22]

†*Oblatæske* og †*vinkande,* 1863,[15] af sort porcelæn med guldkors og -kanter. Kanden havde erstattet en tilsvarende fra o. 1844.[12]

†*Tinflaske,* »én pot stor«, nævnt 1681/82.[22]

Alterstager (fig. 21), o. 1600-25, kun 24 cm høje, beslægtet med Adslevs (s. 3116), men skaftleddet under balusteren har spidsovalt tværsnit, og leddet herunder er et mere markeret vaseled over hulled. Mesing-stagerne er indbyrdes lidt forskellige, både fodens øvre led og de drejede linier. Jernlysetornene tilsyneladende afkortet.

Syvarmet lysestage, »Til Minde om Gaardejer Niels Jensen af Mjesing død 18.8.1915. Skænket af hans Hustru Julen 1915.« Graveret indskrift på den ottekantede fod; lysearme med kantet tværsnit. Opstillet på egetræssøjle i skibets nordøsthjørne.

†*(Alter)bog,* stjålet fra kirken 1632 (jfr. talterklæde) .

†*Messehagler.* 1687[37] omtales en gammel hagel af grøn atlask. 1862[15] var haglen af bomuldsfløjl kantet med sølvbrokade. 1866[12] erstattedes den af en af rødt silkefløjl med guldkors og -kanter.

Alterskranke, 1865,[12] bestående af drejede fyrretræssøjler under profileret håndliste med smal frise; opstillet i let bølget form (jfr. bl.a. Ormslev, s. 2161), med en låge ved hver væg. Brunmalet og stafferet med gråt og uægte forgyldning. †*Alterskranke(r).* 1742/43[14] blev opsat et nyt »tralværk« foran alteret. 1826[11] var »gelænderet« løst og knæfaldet forrådnet. 1862[15] var det sidstnævnte betrukket med malet lærred.

Døbefont (fig. 22), romansk, af rødlig granit, ifølge Mackeprang (Døbefont, s. 234, 249) tilhørende de østjyske løvefontes klassiske type og betegnet som en ringe efterligning af Låsby-Vinderslev-gruppens fonte. Den er 78 cm høj og har lav og bred kumme, ca. 45 cm høj og ca. 78 cm i tvm., med en ca. 10 cm bred, let nedefterskrånende mundingsrand afgrænset af en spinkel rundstav; en tilsvarende på oversiden. Kummens lave reliefudsmykning består af to par modstillede løver, med ulveagtige hoveder, der fra hver side gaber over tværarmen på et lille

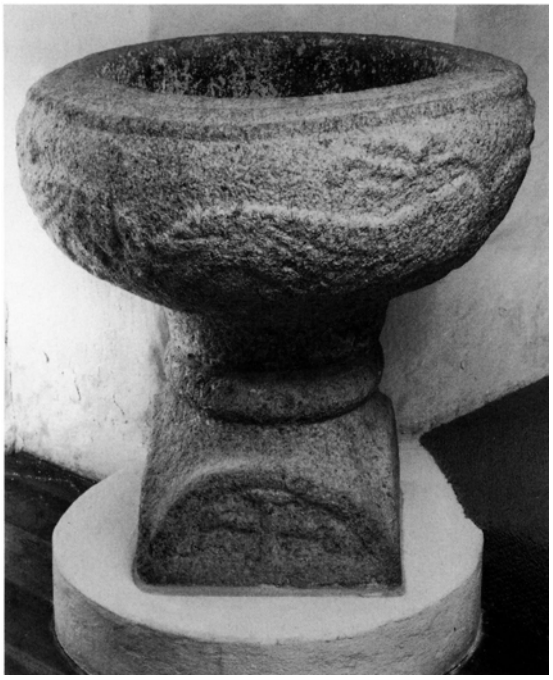

Fig. 22. Romansk døbefont med løvefigurer (s. 3138). NE fot. 1985. - *Romanesque font with lions.*

kors; det ene kors har dobbelt tværarm. Løvemankerne er svagt markeret som lange, bølgede lokker, og halerne på hvert par er skiftevis lagt op over ryggen og ind mellem benene og flettet ind i kroppen som på enkelte andre, jyske eksempler,[39] bl.a. Vitved (s. 3021f.). Alle haler ender i sært formede haleduske bestående af vifteformede »bladlokker«. Skaftet er lavt, keglestubformet, foden som typens øvrige, af form som et omvendt terningkapitæl med øvre, kraftig vulst. Under de rundstavmarkerede skjolde forskellige figurer: 1) Firbenet, stående dyr (løve?) med halen lagt op over ryggen og endende i kugle, 2) hammerkors, 3) som 1, men gående og 4) vifteformet, stiliseret palmet.

Der ses rester af kalk og grå maling trods afrensning o. 1900 og 1919.[15] - 1862[15] havde fonten sin plads i koret, men i forbindelse med anbringelsen af alterpodium og alterskranke flyttedes den 1866[12] til skibets nordøsthjørne, hvor nogle kvindestole fjernedes. Da et †orgelharmonium opstilledes her 1885-86 (jfr. s. 3142), rykkedes fonten hen under korbuens nordre del, på et retkantet podium af munkesten.[40] Nu anbragt på et rundt, muret og kalket podium ud for det behuggede korbuehjørne.

Dåbsfade. 1) (Fig. 23), o. 1550, sydtysk arbejde 1 drevet og punslet messing, 39 cm i tvm., 5 cm dybt ved kanten. I bundfeltet en fremstilling af Bebudelsen efter et ofte anvendt forlæg (jfr. bl.a. Hørning, s. 3089). Stemplede ornamenter ses både på fanen: rosetter og stjerner, og omkring bundfeltet: småblade. 1886[12] anskaffedes (ligesom i Adslev) en messingkrans, der dækkede fonten, og hvori fadet anbragtes; kransen nu ude af brug.

2) (Fig. 24), af tin, indkøbt 1684/85[22] ligesom et tilsvarende fad i Adslev (s. 3117), for 1 rdl. og 2 mk., og omtalt i inventariet for 1687,[37] men først forsynet med indskrift 1688. Fadet er ottekantet, 31 cm i tvm. og 5 cm dybt og i vinkelspidserne prydet med drevne bukler. På fanen graverede versaler: »S.K.E. - A.I.D.N.« over årstallet »1688« samt to symmetriske skjolde med »HNS« over stort, sammenskrevet »HNS« for kandestøberen Hans Nielsen Gotlænder, Århus[41] (fig. 24). Nu ude af brug.

Fig. 23. Dåbsfad af messing, fra o. 1550, sydtysk arbejde (s. 3139). NE fot. 1985. - *Brass baptismal dish c. 1550, South German work.*

Fig. 24. Dåbsfad af tin, 1684/85, med indskrift fra 1688 og kandestøberstempler for Hans Nielsen Gotlænder, Århus. Nu ude af brug (s. 3139). NE fot. 1985. - *Pewter baptismal dish 1684/85, with inscription 1688 and pewterer's mark for Hans Nielsen Gotlænder, Århus.*

Fig. 25. Prædikestol med skåret årstal 1613 (s. 3140). NE fot. 1985. - *Pulpit with carved date 1613.*

Dåbskande (fig. 28), 1863,[12] af tin, svarende til Vitveds (s. 3034), men med kors på låget.

†*Fontelåg.* 1687 omtales et »Spitzdecke« over fonten.[37]

Prædikestol (fig. 25), af eg, med reliefskåret årstal 1613. Den velskårne renæssancestol har fire fag med ret dybe, arkadesmykkede storfelter[42] mellem fritstående søjler over hjørnernes høje postamentfremspring. Søjlerne har kannelerede skafter, hvis nederste del er prydet med tætsiddende pyramidebosser. Både arkader og rammestykker bag søjlerne har slyngbånd, mens beslagværk, i fladsnit, dækker postamentfelter og -fremspring samt volutindrammede hængestykker. Kraftige, karnisformede tandsnit støtter gesimspladen og danner ramme omkring postamentfelterne, hvorimod frisefelterne er indrammet af æggestav. Under arkaderne ses seksoddede stjerner i intarsia, udført i vekslende lyst og mørkt træ (fig. 26), et ornament, som stolen har fælles med bl.a. Oluf Olufsens arbejder (jfr. Hørning, s. 3090), men som også ses på stolen i Saksild (s. 2426). Tilsvarende er i buesviklerne indlagt et treblad omkring et »perspektivøje«. I frisefelterne står på stregskåret baggrund en indskrift med reliefversaler: »HERREN FORFRE/MMER HO/ H. IC. F. G.« De to hængestykker nærmest sydvæggen

bærer henholdsvis navnet »Rasmvs / Iensse/n« (muligvis giveren eller en kirkeværge) og årstallet »M.D.CXIII«. Under hjørnefremspringene hænger store, drejede kugler, men kun den østre er oprindelig, de øvrige fornyet 1984. Samtidig fik prædikestolen ny trappe og bærestolpe, der har erstattet to tidligere, omtalt 1862.[15] 1984 blev stolen snedkermæssigt istandsat,[43] og samtidig fjernedes flere lag fernis.[44] Stolen har formodentlig oprindelig stået uden farver.

†*Prædikestole.* En prædikestol, der 1613 måtte vige pladsen for den nye, blev af kirkeværgen Mikkel Sørensen 1616 givet til hovedkirken Adslev, hvis stol da var faldet ned[45] (jfr. s. 3118). Muligvis har denne ældre stol haft en †*muret* forgænger ligesom flere af kirkerne i Hads herred.[46] I skibets sydøsthjørne under prædikestolen, ses murværk og enkelte kvadre (fig. 27), der kan være rester af et †sidealter og/eller levn af en muret prædikestol.

Stolestader, o. 1925, affyr, med rundbuede, listeindrammede gavle, der både foroven og midtpå har et påsat messingornament. Gråmalet i to nuancer. Det vestligste rygpanel i nord stammer antagelig fra det ældre †stolesæt fra 1848 (jfr. nedenfor). Det har fem fyldingsfelter, i det ene et udskåret »kighul«. Nu anbragt på hovedet med fodlisten opad.

Det foregående †*stolesæt* (jfr. fig. 15), fra 1848,[12] der dannede forbillede for Stillings †stole (s. 2966), havde spidsvinklede gavltoppe endende i lille kugle, samt døre med rektangulære fyldinger. 1862[15] omfattede det 11 mandfolkestole og 11 fruentimmerstole. Egetræsmalet 1869 og igen 1901, efter at stoleryggene året før var blevet lænet tre tommer tilbage; samtidig var dørene fjernet.[15] 1862 skulle anskaffes to †bænke til våbenhuset.[12] †*Stole* omtales i øvrigt tidligst 1618.[10]

Præstestol, nyere, kopi af højrygget renæssancestol, af eg, med let svungne armlæn endende i kantede volutter. Betræk med korsstingsbroderi. Under korbuen, i syd.

† *Skrifte-* og † *degnestol* omtales tidligst 1687.[37] 1865 ønskedes præstens stol fjernet fra koret og i stedet anskaffet en lænestol. 1862 skulle kirke-

Fig.26. Prædikestolsfelt, 1613; jfr. fig. 25 (s. 3140). NE fot. 1985. - *Panel of the pulpit, 1613.*

Fig. 27. Den nederste del af prædikestolen, fra 1613, samt murværk og enkelte kvadre muligvis fra †muret prædikestol og/eller †sidealter (s. 3127, 3134 og 3141). NE fot. 1985. - *Foot of the pulpit from 1613, together with masonry and one or two ashlars possibly from a †stone-built pulpit and/or †side-altar.*

Fig. 28. Dåbskande af tin, 1863 (s. 3140). NE fot. 1985. - *Baptismal ewer of pewter, 1863.*

sangerens stol flyttes fra koret og anbringes i øverste mandfolkestol.[12] Måske har han i stedet fået plads i den †*stol,* der hævet over stolestaderne i syd, ses på fotografiet fra 1897 (fig. 15). Det var et tresidet »bur«, af slanke, drejede søjler, anbragt op mod skibets sydvæg under vinduet og støttet af en balustersøjle. Adgangen var ad en lille trætrappe.

En †*lukket stol* var 1741/42[14] bekostet og anvendt af Niels Andersen murmester[47] (jfr. tbegravelse), der for benyttelsen heraf årligt måtte betale 8 sk.

†*Brudestol,* »som kan flyttes her og der«, nævnt 1687.[37]

Vestpulpitur, o. 1935, enkelt fyldingspanel støttet af to stolper ved midtgangen, opgang langs nordvæggen. Gråmalet. †*Vestpulpitur,* tidligst omtalt 1803,[48] da det trængte til mere lys. 1808[25] var nogle bænke herpå ubrugbare. 1824 ønskede synet det »skrøbelige og aldeles overflødige« pulpitur nedtaget, hvilket var sket inden det næste års syn.[11]

Orgel, o. 1880-90, med fire stemmer, bygget af Frederik Nielsen, Århus; senere omintoneret. Leveret brugt til kirken 1951 af A. C. Zachariasen & Søn, Århus. Stod tidligere i Tisted frimurerloge.[49] Dispostion: Manual: Gedact 8 Fod, Fugara 8 Fod, Principal 4 Fod, Fløite 4 Fod. Mekanisk aktion. Vindladen er bygget som springlade (fig. 11) og er Danmarks eneste i sin art.[50] Klassicistisk facade med tre pibefelter, indrammet af kannelerede korintiske søjler. Prospektet har klingende piber af tinlegering og attrappiber af sølvbronzeret træ. På vestpulpituret.[51] Et †*orgelharmonium* (fig. 15) med attrap-orgelprospekt i nyrenæssancestil anskaffedes 1885/86 og anbragtes i skibets nordøsthjørne.[52] †*Orgel,* omtalt 1935, da det sammen med pulpituret maledes med en blålig farve. På vestpulpituret.[15]

Pengebøsse (fig. 29), antagelig en af de to, der nævnes 1862.[15] Den er af blik, med pengetragt og 18 cm høj; gråmalet. 1897 ophængt på øst-

Fig. 29. Pengebøsse fra o. 1860, af blik (s. 3142). NE fot. 1985. - *Collection box of tin, c. 1860.*

ligste stolestade i nord (jfr. fig. 15), nu inden for døren, mod nord. †*Tavle* til de fattige omtalt 1744/45. 1757/58 købtes en †tavle til kirken.[14] 1852 skulle anskaffes en ny †tavlepung.[12]

Salmenummertavler, o. 1900, to ens, rektangulære, af fyr, listedelt i seks felter og med indskudsbrikker med sortmalede tal. Hvidmalet, i sort ramme. 1862 hang der fem †tavler i kirken, 1886 var der kun én til løse tal samt en sort tavle,[15] formodentlig beregnet til kridttal.

Lysekroner, to ens, af messing, »Skænket til Mjesing Kirke Julen 1913 af Veteran og Dbm. P. Chr. Jørgensen, Mjesing.« Graveret indskrift (skriveskrift) på hængekuglen. 2x6 flade lysearme. 1938 indrettet til elektrisk lys.

†*Ligbåre* nævnt 1681/82[22] og senest 1744.[14]

Klokke, 1928, af malm, fra de Smithske støberier i Ålborg; 60,5 cm i tvm. Indskriften, med reliefversaler i bånd om halsen, er en gentagelse af den omstøbte klokkes (se nedenfor), med tilføjelsen: »De Smithske støberier i Aalborg gjorde mig om aar 1928«. Klokken er uden krone og fastgjort direkte på sin topflade til vuggebom af støbejern. Ny knebel 1975, automatisk el-ringeanlæg installeret 1979. Ophængt under styltetårnets bue.

†*Klokker.* 1) Ved klokkeskatten 1528/29 afleveredes en klokke, der med jernfanget (ophænget) vejede 2 skippund. 2) 1591, støbt af Jens Asmus smed, omstøbt 1928. Klokken[53] (fig. 30), 58,5 cm i tvm., bar om halsen en toliniet indskrift med reliefversaler og rosetter mellem de enkelte ord: »Anno salvtis MDLXXXXI. Jens Asmvs smit me fecit. Verbvm domini manet in aeternvm«. (I frelsens år 1591 gjorde J. A. smed mig. Herrens ord forbliver i evighed). Tætsiddende lister sås oven over og på slagkanten. De kantede kronebøjler var dekoreret med tværstreger.

1828[11] var båndene om klokkens aksel forrustede. 1771 var den ifølge Søren Abildgaard utilgængelig og hang i råddent træværk.

»Klokkestolen« består i hovedsagen af to i rummet nord-sydgående, gamle egebjælker, hvis bjælkeender hviler på to tværgående egebjælker, lagt på murstenskonsoller i tårnets øst- og vestmur.

Fig. 30. †Klokke, støbt 1591 af Jens Asmus smed (s. 3143). De Smithske jernstøberier fot. 1928. - †*Bell, cast 1591 by Jens Asmus Smith.*

GRAVMINDER

†*Begravelser.* 1) Ifølge herredsbogen 1687[37] havde overfører Petter Zeibiegh og hans hustru Margaretha von Gabel foræret alterkalk og disk (jfr. ovenfor) til kirken mod at få et lejersted her.

2) 1744/45[14] betaltes 1 rdl. og 32 sk. for murmester Niels Andersens begravelse i kirken[23] (jfr. †lukket stol, s. 3142).

†*Gravtræer.* En kort periode omkring 1700rnes midte[14] omtaler kirkeregnskaberne indtægter fra anbringelse af et »ligtræ«, almindeligvis 64 sk., over en afdød. 1) 1744/45. Niels Andersens svigermor; 48 sk. for »klokke« (dvs. ringning) og ligtræ. 2) 1745/46. Peder Ollesens mor. 3-4) 1747/48. For to ligtræer over afdøde børn af Peder Poulsen og Christen Jensen. 5) 1749/50. Anonym; Peder Christensen erlagde betaling. 6-7) 1752/53. Over Anna Greisdatter

og Karen Rasmusdatter. 8) 1766/67. Over Jacob Jensen.

Kirkegårdsmonumenter. To ens granitblokke, fra o. 1851 og 1863, kronet af nu afbrudt, hvidt marmorkors, med øvre relief af »Troskabens« sammenlagte hænder samt vedbendomkranset skriftfelt. Indskrift med fordybet skriveskrift, på soklen stenhuggermesterens navn i relief: »Hiort«. Nu anbragt ved østre kirkegårdsmur. 1) »Landinspecteur A. Hauberg, født paa Haubjerregaard i Aale Sogn 1790. Gift 1818. Død 1851.« 2) »Frederikke Lovise Hauberg f. Frederiksen, født i Miesing 1791. Gift 1818. Død 1863.«

KILDER OG HENVISNINGER

LA Vib. præstearkiv: Adslev-Mesing menighedsråds arkiv 1915-28 (C 388.30). - *Ved embedet:* Synsprotokol for Mesing kirke 1862-1985. - Se i øvrigt fortegnelse over arkivalier vedr. kirkerne i Gammel Skanderborg amt i almindelighed s. 2874 samt forkortelser s. 2875.

NM2: Håndskrift: F. Uldall: Om de danske Landsbykirker III, 1884 og 1900, s. 146-48. - Indberetninger ved K. T. A. Sørensen, De Smithske jernstøberier, Ålborg 1928 (†klokke), Henrik Græbe 1967 (†kalkmalerier), B. Nielsen, Thubalka 1979 (klokke og klokkestol), Mogens Larsen 1979 (forundersøgelse af altertavle og prædikestol), Georg N. Kristiansen 1980 (altertavlens opr. maleri og nordre sidefelt) og Vibeke Michelsen 1985 (inventar). - Udskrifter af de gennemgåede arkivalier findes i NM2.

Notebøger. NM2: Søren Abildgaard IX, 1771, s. 47. - C. M. Smidt CXLI, o. 1925, s. 12f. (bygning og inventar) .

Tegninger og opmålinger: NM2: Plan og snit ved Strange Nielsen 1964. - Plan og snit (lystryk) målt af Lars Nicolai Bock, Bendt Longmose Jakobsen og Ole Nielsen, Arkitektskolen i Århus, 1978. *Kgl. Bygningsinsp. Århus:* Bl.a. Ligkapel ved Strange Nielsen 1965.

Litteratur: Chr. Heilskov. i ÅrbÅrhSt. XXVI, 1933, s. 49 f. især s. 62 f.; MeddÅrhSt. 1966, s. 63 (kalktegninger), 1967, s. 45-46 (istandsættelse og ligkapel), 1973, s. 79 (nyt tag). H. Schlesinger: Landsbykirker og deres omgivelser. Fredningsplanlægning i Århus amt. Amtsfredningskontoret i Århus amtskommune 1982, s. 78-79.

Historisk indledning ved Per Ingesman, beskrivelse af kirkegård og bygning ved Kjeld de Fine Licht, †kalkmalerier, inventar og gravminder ved Vibeke Michelsen, orgel ved Ole Olesen. Engelsk oversættelse ved Jean Olsen. Redaktionen afsluttet 1988.

1 R A. DaKanc. Fortegn, og div. dok. vedk. kirker og sognekald 1630-1702.

2 Kronens Skøder III, 289-91 og LA Vib. Landstingets skøde- og panteprot. nr. 32, fol. 43-44 (B 24. 666) samt afskrift af skøde i LA Vib. Århus bispearkiv. Adkomster på jura patronatus 1615-1712 (C 3. 1152).

3 Ovennævnte skøde- og panteprot. fol. 475-76.

4 LA Vib. Landstingets skøde- og panteprot. nr. 33, fol. 257 (B 24. 668). Afskrift af skøde i LA Vib. Århus bispepearkiv. Adkomster på jura patronatus 1615-1712 (C 3. 1152).

5 LA Vib. Landstingets skøde- og panteprot. nr. 35, fol. 12 (B 24. 672).

6 Kronens Skøder IV, 448 og f.eks. LA Vib. Århus bispearkiv. Kirkerne på ryttergodserne 1713-24 (C 3. 1155).

7 LA Vib. Skbg. rytterdistrikt 1717-67. Jordebogsekstrakter og arkivalier vedr. ændringer af godsets omfang 1719-69. Auktionsprot. (G Ryt. 8. 9).

8 LA Vib. Det Skbg. distrikts birks skøde- og panteprot. 1775-88, fol. 214-5 (B 61 F. SP 3), jfr. Heilskov, s. 64.

9 KancBrevb. 23. sept. 1574 og 16. dec. 1576.

10 RA. Rtk. 6. års kirkergsk .1620 (B 184 e).

11 LA Vib. Provstearkiver. Århus amts sdr. provsti. Synsprot. 1817-54 (C 30 I. 2).

12 LA Vib. Provstearkiver. Hjelmslev-Gern hrdr. Synsprot. 1826-1915 (C 32. 2 og 3).

13 Skrevet med skriveskriftsversaler på overhvidtet tavle på indersiden af portens vestre pille. Ole Lund var branddirektør i Skbg.

14 RA. Rtk. Rgsk. Skbg. rytterdistrikts rgsk. for kir kerne i Skbg. amt 1739-67.

15 Synsprot. 1862 ff.

16 Abrahamsen: Orientering, s. 57: 7,4°.

17 Mackeprang: Granitportaler, s. 240 og 268; H.J. Frederiksen og L. Gotfredsen: Troens billeder. Her- ning 1987, s. 101.

18 Det oprindelige dørhul beskrevet af Uldall.

19 Heilskov, s. 64.

20 LA Vib. Skbg. rytterdistrikt 1717-67. Syn m.v. 1725-65 (G Ryt 8. 13).

Fig. 31. Kalkmalet †dekoration fra o. 1500 på korbuens vestside og på vederlaget i syd (s. 3132). Erik Skov fot. 1967. - *Mural †decoration c. 1500 on the west side of the chancel arch and alongside of the south impost.*

21 Note 14 og LA Vib. Synsprot. kgl. kirker i Skbg.
og Dronningborg rytterdistrikter 1735 (G Ryt 7. 2).
22 RA. Rtk. Rgsk. 1660-ca. 1848. Århus stifts kirkergsk. 1680-94.
23Han er antagelig bror til Anders Nielsen, der en halv snes år senere reparerede våbenhuset og i det hele taget havde mange entrepriser i rytterdistriktets kirker. Formentlig er de begge sønner af Niels Andersen, om hvem det nævnes, at han selv har ladet gøre en stol i kirken. 1743-44 indlagde Niels Andersen to bjælker med jernankre i vestgavlen, der var revnet, og året efter modtog kirken betaling for hans begravelse (note 14).
24 LA Vib. Skbg. rytterdistrikt 1717-67. Syn 1721-60 (G Ryt. 8. 14).
25 LA Vib. Provstearkiver. Hjelmslev hrd. Synsprot. 1803-12 (C 30 F. 2).
26 Noterne 12 og 15.
27 1617 (note 10) er der tale om at oplægge tre tavler bly, men det synes at have drejet sig om skotrenderne mellem skib og våbenhus.
28 Dette tidspunkt er resultatet af en foreløbig, den- drokronologisk datering, som på tidskriftet Skalks laboratorium er foretaget for redaktionen. De velbe- varede tagværker i skib og våbenhus fortjente en nær- mere undersøgelse.
29 Jfr. bl.a. Vitved, †kalk og †disk (s. 3032). V. Ho- strup-Schultz: En Kirketyvs Bedrifter, i JySaml. 4. rk. VI, 339.
30 1836 havde manglet flere lister, som opsattes det følgende år (note 12).
31 Bag på tavlens topfelt er malet: »Restaureret for L. Kruse og Søn. S. H. Bendstrup 14.12.1926«.
32 Note 12. Jfr. Mogens Larsens indb. - 1848 skulle tavlen ferniseres ligesom prædikestolen.
33 Jfr. Georg N. Kristiansens prøverensning 1980.

34 Bagpå ses enkelte indskårne initialer: »M, MG(sammenskrevet) og ELF«.
35 På korstræets hvide skriftrulle står »INIK«!
36 Aarup var malermester i Skbg. og 1870 formand for Håndværkerforeningen, se L. Thane: Skander- borgs Historie, Skbg. 1908, s. 187, 217 og 246; jfr. Uldall 1884.
37 LA Vib. Århus bispearkiv. Hjelmslev herredsbog1687 (C 3.1105).
38 Kalken repareret 1958 (note 15).
39 Jfr. Dorthe Lorentzen Belling: Gennemstukne dyr, i Jens Vellev (red.): Romanske stenarbejder 2, 1984(ikke registreret her).
40 Jfr. fot. 1904 af M. Mackeprang.
41 Jfr. Halkjær Kristensen: Tinmærker, s. 103.
42 Bagsiderne har profilerede kanter (kvartrundstav) på langsiderne, vistnok også på kortsiderne, der imidlertid nu er dækket af nye lister.
43 Ved Svenning Elmholdt.
44 En fernisering omtalt 1848 (note 12).
45 Jfr. Adslev kirkes regnskaber (s. 3118), derimod fin- des ingen omtale vedr. tstolen i Mesings samtidige kirkeregnskaber.
46 Jfr. Gosmer (s. 2773) og Torrild (s. 2635), hvorun- der de øvrige er opregnet.
47 Betaling ifølge kirkesessionens resol. af 20. sept. 1741 (note 14).
48 LA Vib. Århus bispeark. Kirkesyn 1700-12 (C 3.1176).
49 Note 15 samt meddelelse fra Jydsk Orgelbyggeri. Orglet må være anskaffet brugt til logen, eftersom denne ikke nævnes i firmaets orgelfortegnelse.
50 Springladen har udover toneventilerne en separat registerventil for hver tone i den enkelte stemme.

Fig. 32. To †kalkmalede dyr på skibets sydvæg; jfr. fig. 13 (s. 3132). Erik Skov fot. 1967. - *Two animals painted on the south wall of the nave (cf fig. 13).*

Denne komplicerede og pladskrævende konstruktion er ellers kun kendt fra middelalderens og renæssan- cens orgelbygning.
51 Yderligere oplysninger findes i Den danske Orgel- registrant.
52 Note 12 og Heilskov 1933, s. 63: Orglet skænket1885 af Rasmus Christiansen.
53 Uldall 1886 og Sørensens indb. 1928: »Klokken er velbevaret og ikke revnet«.

SUMMARY

The little church of Mesing is built of carefully dressed ashlar. The chancel and nave are the original fabric and date from about 1200. Over the south door is a tympanum decorated in relief with two beasts flanking a central figure, possibly the Tree of Life, and related for example to the tympana of two neighbouring churches, Stilling (p. 2946) and Blegind (p. 3047, fig. 9).

Like most other old Danish churches it underwent alterations and enlargements from the middle of the 15th and beginning of the 16th centuries. Vaults were put up in the chancel and nave, and the tower and porch added to the nave. The tower has an open arcade to the west, a special feature found in this diocese (cf. e.g. Blegind, p. 3043, fig. 3).

Fragmentary mural paintings of friezes on the walls of the nave, some consecratory crosses in the chancel and nave, as well as a decoration from c. 1500 on the east wall of the nave along the opening into the chancel, were found in 1966 but whitewashed once more.

The oldest item of church furniture is, as usual, the font. It has had two baptismal dishes: one of brass South German work c. 1550 with a representation of the Annunciation; the other is of pewter made in Århus by the pewterer Hans Nielsen Gotlænder, and bought in 1684. The pulpit has the date 1613 carved on it. The older †pulpit was put up in the principal church of the parish in Adslev (p. 3118) in 1616. The chalice from 1684 bears the coats of arms of a forester in chief and his wife, who were thus assured a burial place inside the church. The pews have been changed out several times through the course of the centuries.

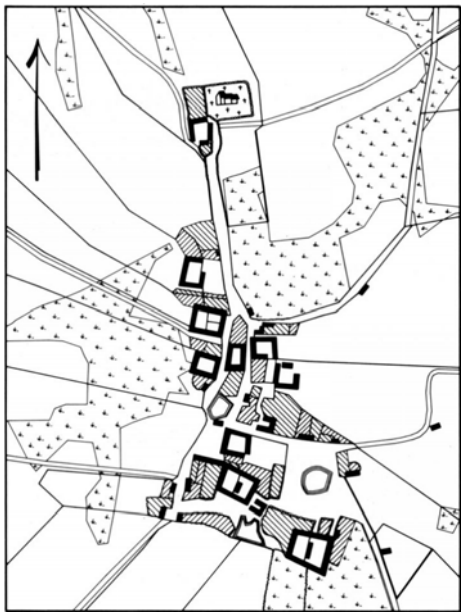

Fig. 33. Mesing 1:10000. Opmålt af A. J. Thinghuus 1817, rettelser medtaget til 1859. Kopieret af Birgitte Andreasen 1982. - *Map of the village.*